

آسیب شناسی فرهنگی و اجتماعی بافت های مساله دار شهری (مورد مطالعه: بافتهای فرسوده کرج)

آرش بهادری *

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری

حسن بیک محمدی

دانشیار دانشگاه اصفهان

مسعود تقوایی

استاد دانشگاه اصفهان

چکیده

شهر کرج با وسعت ۱۷.۵ کیلو متر مربع دارای ۷۸۵ هکتار بافت فرسوده می باشد که در نقاط مختلف شهر قرار گرفته اند. بافتهای مسئله دار در شهر کرج ارتباطی با مسایل مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی دارد. این بافت ها به علت فرسودگی دارای مشکلات زیادی است از جمله: جمعیت بالا، ریز دانه بودن اراضی قطعات مسکونی، نبود شبکه کارآمد و رفت و آمد در سطح محله ها و ریز پهنه ها، ساختار اجتماعی و فرهنگی نیمه سنتی و در حال گذار و نارسایی در فضاهای کاربری ها به گونه ای که علاوه بر کمبود، برخی کاربریها مزاحم یکدیگر می باشند. رواج بیکاری و مشاغل کاذب و غیر رسمی، بار تکفل بالا نسبت به میانگین های قوی و ضعف مالی ساکنان برای مشکلات در ساماندهی از جمله مشکلات اقتصادی و ریزدانی، ناهنجاری و بی دوامی ساخت و سازها، را از جمله مشکلات این بافتها بر شمرده که عدم رعایت حقوق مالکیتی و حق اشرافیت، فقر اقتصادی، سواد پایین و ... مشکلات اجتماعی و فرهنگی همانند سرقت، اعتیاد، جرم و جنایت را در بین خانوارها تشدید می نماید، همچنین کاربری های مزاحم و عدم توزیع و جانمایی مناسب کاربریها نظیر مدارس، مراکز بهداشت، واحدهای خدماتی نظیر نانوایی و ... از جمله مشکلاتی است که آسیب های اجتماعی و فرهنگی را تشدید نموده است. هدف اصلی پژوهش شناسایی عوامل موثر بر شکل گیری آسیب های اجتماعی در بافت فرسوده شهری می باشد. روش تحقیق در این مقاله با توجه به موضوع، اهداف و فرضیات تحقیق، به صورت توصیفی و تحلیلی می باشد. در این پژوهش، حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۲۰ نفر برآورد و در انتخاب نمونه ها از روش نمونه گیری تصادفی استفاده شده است. اطلاعات و داده ها با بهره گیری از نرم افزار Excel, Spss در قالب آزمون های آماری ضریب همبستگی کای اسکور، فی-کرامر و پیرسون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج نشان می دهد ویژگی های فردی و اجتماعی ساکنان و وضعیت کالبدی بافت فرسوده شهری با میزان آسیب های اجتماعی رابطه دارد. یافته های حاصل از تحقیق و آزمون فرضیه های مورد نظر نشان دهنده رابطه مستقیم و مثبت میان فرسودگی بافت شهری و میزان آسیب های اجتماعی در بافتهای فرسوده کرج می باشد. همچنین با توجه به شناخت حاصل آمده در تحقیق باید گفت که فقر اقتصادی ساکنان در بافت فرسوده شهری کرج به عنوان عاملی است که در وقوع و میزان بالای آسیب های اجتماعی مؤثر می باشد.

واژه های کلیدی: آسیب اجتماعی، بافت فرسوده، فقر فرهنگی - اقتصادی، رابطه فضای کالبدی، شهر کرج

ایمیل: iran.zagross@yahoo.com

مقدمه

بسیاری از آسیب‌هایی که در سطح کلانشهرها دیده می‌شود مانند سرقت، اعتیاد، ایدز، کودکان فرار و جز اینها به دلایل مختلف در بافت‌های فرسوده و سکونتگاه‌های غیر رسمی و نواحی حاشیه‌ای متمرکز بوده و از آن‌جا به محله‌های دیگر منتقل و منتشر می‌شوند. بافت‌های فرسوده شهری با داشتن زیرساخت‌های ضعیف و نامناسب نسبت به سایر نقاط شهری، فقر اقتصادی ساکنان، عدم توانایی ساکنان برای بازسازی و مرمت بناها، تراکم ساختمان‌ها، کمبود امکانات تفریحی و جز اینها، ساکنان بومی و اصیل خود را که توانایی مالی بهتری دارند از دست می‌دهند و به دلیل عدم تمایل سرمایه‌گذاری در راستای بهسازی و نوسازی آنها، زمینه را برای استقرار مهاجران (به ویژه روستایی) و اقشار کم‌درآمدی که ناگزیر به سکونت در ارزانه‌ترین محله‌های شهری می‌باشند فراهم می‌آورند. بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهری بعنوان یک موضوع چند وجهی شامل ابعاد کالبدی، اجتماعی، زیست‌محیطی و اقتصادی می‌شود. (هاتون کانسل، ۲۰۱۱، ۴۲) گسترش این روند همراه با ناتوانی مالی ساکنان با توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی شان سبب مسائل کارکردی و کالبدی در این محله‌ها شده است (www.hamshahrionline.com) از آنجاکه بافت‌های فرسوده به دلیل ویژگی‌های مبتلا به، عملاً از فعالیت‌های اقتصادی پویا برخوردار نیستند و در عین حال پذیرای طبقات ضعیف اقتصاد نیز می‌باشد، معضلات مداخله در بافت‌های فرسوده را عمدتاً مسائل اقتصادی تشکیل می‌دهد. (۲۰۱۰، ۲۹۰، فرگوسن) از نظر گهل (۲۰۱۰) یک خیابان خود موقعیت شهری را تضمین می‌کند، همانگونه که یک مقبره با شکوه یک شهر باشکوه را می‌سازد و در یک فضای شهری خوب می‌توان انتظار داشت که علاوه بر فعالیتهای اجباری، فعالیتهای اختیاری و اجتماعی بتواند شکل بگیرد. (گهل جان، ۲۰۱۱)

استان البرز به عنوان سی و یکمین استان کشور با جمعیتی بالغ بر ۲۴۱۲۵۱۳ نفر و وسعت ۵۱۷۳/۷۲ کیلومتر مربع دارای ۱۴۰۰ هکتار بافت فرسوده است که حدود ۶ درصد از مساحت شهری استان را در بر می‌گیرد. این استان دارای ۶ شهرستان است که شهرستان کرج به عنوان مرکز استان البرز دارای جمعیتی معادل ۲۰۲۴۷۶۵ نفر بوده و مرکز آن شهر کرج است که با ۱۶۱۴۶۲۶ نفر جمعیت پس از تهران بزرگترین شهر مهاجر پذیر ایران است (اداره کل آمار و اطلاعات و استانداری البرز).

شهر کرج دارای ۷۸۵ هکتار بافت‌های فرسوده و سکونتگاه‌های غیر رسمی است که در سطح شهر پراکنده شده‌اند و دارای مشکلات اقتصادی، کالبدی و زیرساختی از جمله شبکه‌های ارتباطی نامناسب دسترسی با عرض کم و در برخی مناطق شیب زیاد و بعضاً پلکانی است که هر گونه امداد رسانی را در زمان وقوع حادثه دشوار می‌سازد، دشواری رساندن تجهیزات به ناحیه‌های واقع در شیب بالا و روان شدن فاضلاب در سطح معابر و نفوذ پذیری کم خاک، مشکلات عدیده زیست‌محیطی را موجب می‌گردد، رواج بیکاری و مشاغل کاذب و غیر رسمی، بار تکفل بالا، ضعف مالی ساکنان برای مشکلات در ساماندهی از جمله مشکلات اقتصادی و ریزدانی، ناهنجاری و بی‌دوامی ساخت و سازها، نفوذ پذیری ضعیف و ناخوانایی و بی‌نظمی بافت و سیمای درونی نامناسب و کیفیت نازل را از جمله مشکلات کالبدی این بافت بر شمرده که عدم رعایت

حقوق مالکیتی و حق اشرافیت، بعضاً مشکلات اجتماعی و فرهنگی را در بین خانوارها تشدید می‌نماید، همچنین کاربری‌های نامناسب و عدم توزیع مناسب کاربریها و عدم جانمایی مناسب آن نظیر مدارس، مرکز بهداشت، واحدهای خدماتی نظیر نانوایی و مشکلات عدیده‌ای در زمینه‌های مسائل فرهنگی و اجتماعی از جمله افزایش جرم و جنایت، اعتیاد، سرقت، ناامنی و ... از جمله مشکلاتی است که به آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی گردد.

هدف محقق در این پژوهش جواب این مسئله است که چه عواملی در بافت‌های فرسوده شهری سبب بالا بودن میزان آسیب‌های اجتماعی در این مناطق شده است.

بدیهی است نتایج حاصله از پژوهش، راهکارهایی جهت تسریع در روند شناخت عوامل موثر در ایجاد آسیب‌های اجتماعی به عنوان یک ضرورت و نیاز، ذهن و فکر مدیران را به خود مشغول ساخته ارائه می‌کند، همچنین نتیجه این پژوهش موجب افزایش توان مدیران در تصمیم‌گیری مناسب در جهت احیا بافتهای فرسوده موجود بوده و مرجعی قابل دسترس برای دست‌اندرکاران و مدیران بافت فرسوده خواهد بود. ضمناً برنامه ریزان و متولیان امر می‌توانند از این پژوهش در برنامه ریزی بهینه بافت شهری و افزایش سرانه‌های عمومی در کاهش بزهکاری‌های اجتماعی استفاده نمایند.

مبانی نظری

در جهت بررسی و شناخت موضوع و مسئله پژوهش نظریه‌ها و دیدگاه‌های علمی مختلف بررسی خواهد شد. در این رویکرد بر ویژگی‌های مکانی، محیطی مؤثر بر جرم و انحرافات تأکید می‌شود. عمده دیدگاه‌های نظری معاصر در جرم‌شناسی و جامعه‌شناسی جنایی که با این رویکرد به بررسی جرم می‌پردازند، مکان را هسته اصلی تبیین در نظر می‌گیرند. در اوایل قرن بیستم «کلیفورد شاو» و «هنری مک کی» با تأکید و تمرکز بر خصوصیات محل به جای خصوصیات مجرمان در ماهیت تحقیقات جرم‌شناسی تغییرات بنیادی پدید آوردند و مطالعه جرم را به زمینه اجتماعی و اجتماعات وارد کردند. آنها با مطالعه محله‌ها و سرگذشت زندگی بزهکاران به این نتیجه دست یافتند که محله‌های فرسوده و سکونتگاههای غیر رسمی دارای بالاترین میزان جرم، آسیب‌های اجتماعی و کارهای خلاف است که در نواحی صنعتی یا تجاری قرار دارند.

«استارک» پنج جنبه ساختار شهری را به عنوان فاکتورهای پیش‌بینی‌کننده ارتکاب جرم در محله‌های فرسوده و سکونتگاههای غیر رسمی برشمرد که عبارت‌اند از: تراکم، فقر، کاربری مختلط، مهاجرت اقوام مختلف و خرابی و فرو ریختگی ساختمان‌ها. در ادامه به برخی از این نظریات اشاره می‌گردد:

الف) نظریه پارک و برگس: آنان در تبیین انحرافات اجتماعی بر متغیرهایی که با پدیده شهرنشینی ارتباط داشت نظیر زبان، قومیت، مهاجرت، حوزه‌های سکونتگاهی و تراکم جمعیت تمرکز کردند. جامعه‌شناسان مکتب شیکاگو از آغاز قرن بیستم برخی از رفتارهای انحرافی نظیر خودکشی، طلاق و فحشا را در شهر شیکاگو با هدف درک تأثیر عوامل جمعیت‌شناختی مانند سن، بعد خانوار، تراکم جمعیت و مهاجرت و عوامل بوم‌شناختی مانند قومیت، نژاد و محل سکونت بر بی‌سازمانی اجتماعی تأکید نموده و جرم و

بزهکاری را مطالعه کردند. به اعتقاد پارک و برگس محیط فیزیکی شهر با الگوهای فرهنگی - اجتماعی، جمعیت شهری و زندگی شهرنشینی درهم تنیده است. «پارک» بر این باور است که ساختار فیزیکی شهرها و الگوهای فضاهای کالبدی آنها (ساخت و سازها، شبکه های ارتباطی، کوچه، معابر و کاربریها) تأثیری عمیق بر الگوهای فرهنگی - اجتماعی زندگی شهری دارد (ساچر ۱۹۷۸، ۳۶).

ب) نظریه بی هنجاری شاو و مک کی: در بررسی علل وقوع جرم و جنایت در منطقه در حال تحول که در حقیقت حاشیه نشین محسوب می شود شاو و مک کی در تحقیقات میدانی خود به این نتیجه رسیده اند که مشکلات اجتماعی شهر شیکاگو به علت الگوهای کنترل نشده مهاجرت و ایجاد مناطق حاشیه نشین است که اهالی کلی این منطقه از فرهنگ کلی جامعه جدا افتاده اند. ساکنان این مناطق به اجبار در کنار هم قرار گرفته اند و دارای هم زیستی بیمار گونه هستند. این مناطق در واقع از سایر نقاط شهر جدا افتاده و معیارهای رفتاری و هنجاری دیگری در آن شکل گرفته است که با فرهنگ مسلط دیگر مناطق شهر در تضاد است. در این مناطق گرایش های فرهنگی خاصی استقرار یافته، بطوریکه افراد مرتباً در معرض یادگیری الگوهای موافق قانون شکنی هستند بنابراین تمرکز در این مناطق ناشی از بی سازمانی اجتماعی است که نشانگر عدم هماهنگی میان فرهنگ و ساخت اجتماعی می باشد (نصیری، ۱۳۸۲: ۸۶).

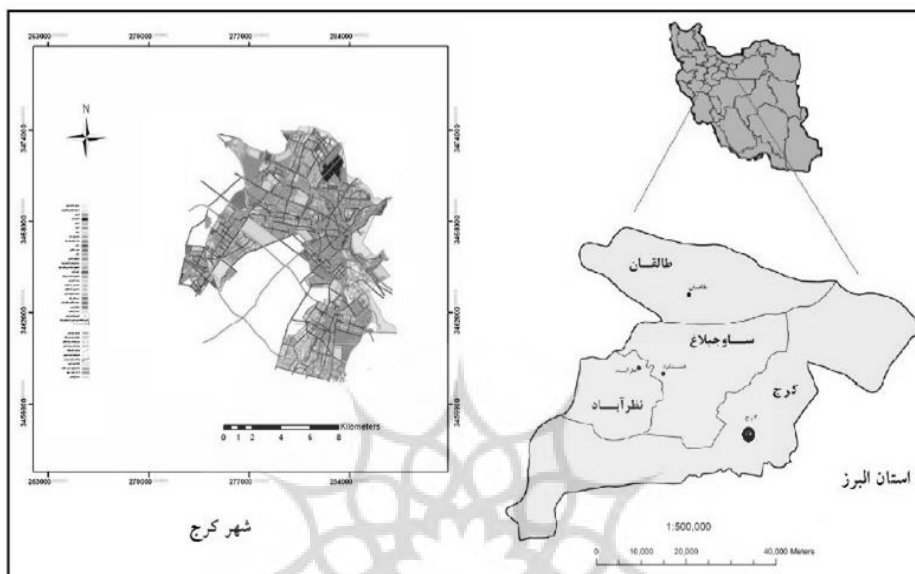
ج) لوییس ورث: لوییس ورث از نظریه پردازان مکتب شیکاگو می باشد که عمدتاً پیرامون شهرهای ایالات متحده آمریکا پژوهش نموده است. به نظر وی حرکت طبقات بالا از مرکز شهر به سمت خارج در اثر شلوغی، افزایش تراکم و رشد و هجوم گروه های فقیر تازه وارد و گروه های نژادی به جای آنها و تنزل شرایط ساختمانی در اثر توجهی مالکان به علت دریافت اجاره بهای پایین باعث شکل گیری مناطق حاشیه ای می گردد که خود بر میزان جرم و جنایت مؤثر است (هارالامبوس، ۱۹۹۰، ۹۵۹).

محدوده مورد مطالعه

شهرستان کرج یکی از شهرستان های استان البرز است که در شرق استان واقع شده است و مرکز آن شهر کرج است. این شهرستان دارای ۲ بخش است که شامل ۸ شهر، ۷ دهستان و ۱۲۸ آبادی دارای سکنه است. قلمرو مطالعاتی در این پژوهش، کلانشهر کرج (پنجمین کلان شهر ملی ایران) است که بر اساس آخرین آمار موجود در سال ۱۳۹۰

معادل ۱۶۱۴۶۲۶ نفر (مرکز آمار، ایران) جمعیت داشته و متوسط تراکم خالص جمعیتی در بافت فرسوده ۱۵۳/۵۸ نفر در هکتار است (زنوزی، ۱۳۸۵: ۱۱).

شکل شماره (۱): نقشه موقعیت منطقه مورد مطالعه

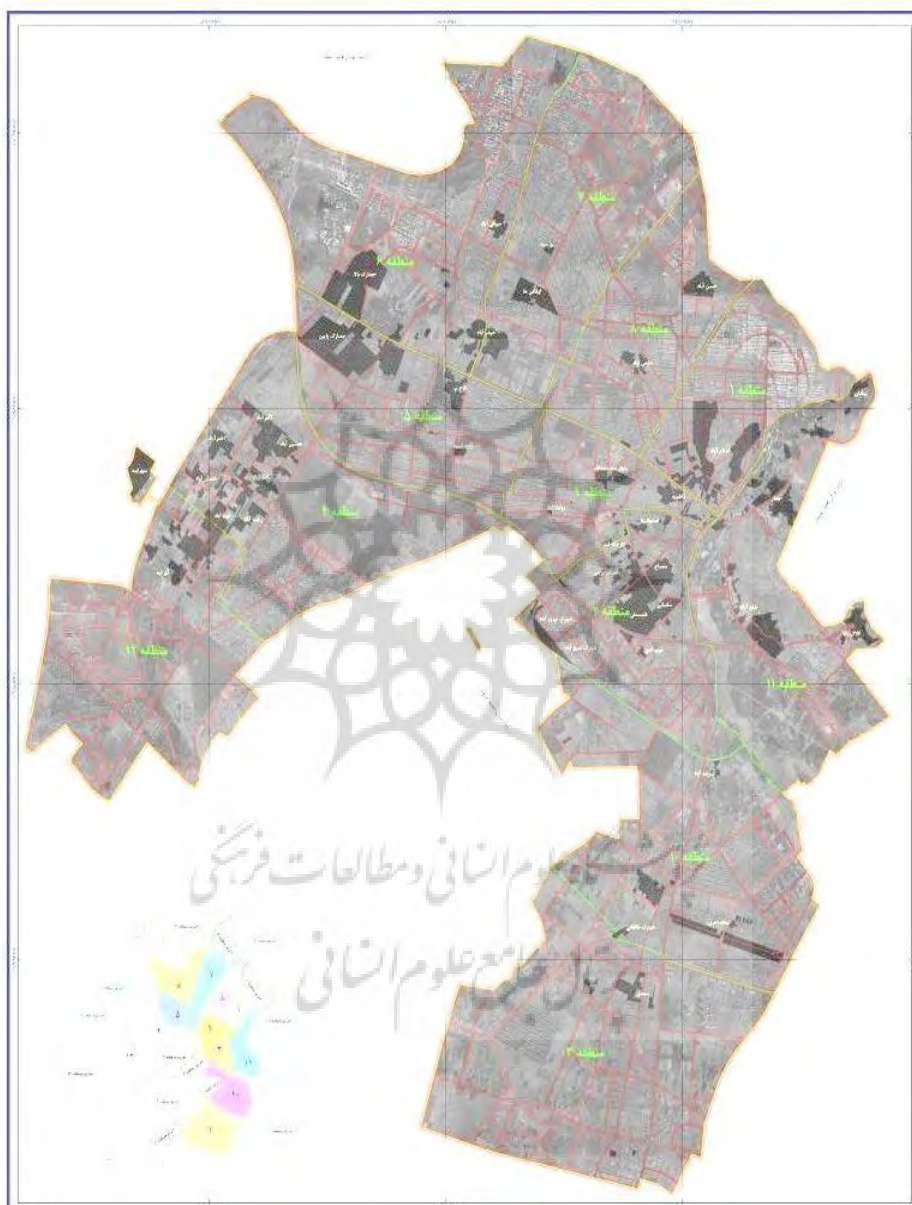

ماخذ: اداره کل آمار و اطلاعات استانداری البرز

شهر کرج با وسعت ۱۷.۵ کیلو متر مربع، دارای ۷۸۵ هکتار بافت های فرسوده و سکونتگاههای غیر رسمی متعددی است که در سطح شهر و در ۴ منطقه کرج کهن، حصارک، مهرشهر و فردیس و در قالب محله های حسین آباد افشار، آق تپه حصارک، حسن آباد، حیدرآباد، سهرابیه، مرادآب، اخترآباد، ترک آباد، شیخ سعدی و حصار و کلاک دیده میشوند (نقشه شماره ۲)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل شماره (۲): نقشه محدوده بافته های فرسوده مصوب شهر کرج

ماخذ: اداره کل آمار و اطلاعات استانداری البرز

این بافتها دارای مشکلات عدیده کالبدی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی است که مشکلات کالبدی عمده ترین مشکلات این بافتها بوده به نوعی که دارای ساختمانهای عمدتا ۵۰ تا ۱۰۰ متری بوده و از مصالح ساختمانی غیر مقاوم و بنا های ۱ الی ۲ طبقه هستند، این بافتها از نظر شبکه معابر دارای خیابانها و کوچه های کم عرض و پر ترافیک هستند، همچنین این بافتها دارای کاربری های مسکونی، تجاری، خدماتی، بوده که علاوه بر اینکه دارای توزیع نامتعادل هستند گاهها مزاحم یکدیگر بوده و

بعضا دارای کمبودهایی نظیر کاربری بهداشتی، تفریحی و... بوده و در مجموع این بافتها از نظر کالبدی مشمول نفوذ ناپذیری، ریزدانی و قدمت می باشند.

ساکنین این بافتها را اغلب اقوام گوناگونی نظیر اقوام ترک، لر کرد و مهاجرین روستایی و ... تشکیل داده اند. اطلاعات موجود نشان می دهد که در این بافتها، بزهکاری، اعتیاد، جرم و جنایت، افزایش نرخ طلاق و ... بیشتر از نقاط دیگر شهر کرج است. (مصاحبه با تعدادی از کلانتری های مستقر در بافتهای فرسوده).

شکل شماره (۳): نقشه کلان پهنه بندی بافت فرسوده ی شهر کرج

ماخذ: اداره کل آمار و اطلاعات استانداری البرز

اهداف تحقیق

هدف کلی:

آسیب شناسی اجتماعی، فرهنگی بافت های فرسوده و مساله دار کرج

اهداف جزئی

- شناسایی میزان آسیب های اجتماعی در بافت های فرسوده شهری کرج
- تعیین تاثیر فضاهای کالبدی بافت فرسوده کرج بر افزایش آسیبهای اجتماعی در این بافت
- ارائه راهبرد جهت کاهش اثرات منفی و متقابل فضاهای کالبدی بافت فرسوده کرج بر مشکلات اجتماعی و فرهنگی ساکنین

-سئوالات پژوهش

- نقش مسائل اجتماعی و اقتصادی مردم در بافت فرسوده با آسیبهای اجتماعی چگونه است؟
 - ساختار اقتصادی خانوارهای بافت فرسوده چه رابطه ای با آسیبهای اجتماعی دارند؟
- فرضیات پژوهش

فرضیه اول: بین ساختار اجتماعی و فرهنگی ساکنین بافت فرسوده کرج و آسیبهای اجتماعی این بافت ارتباط معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین وضعیت اقتصادی خانوارهای بافت فرسوده و آسیبهای اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.

روش شناسی، جامعه آماری و حجم نمونه

این تحقیق به لحاظ روش از نوع اسنادی، توصیفی - تحلیلی و روش جمع آوری داده ها در آن کتابخانه ای و بخشی از اطلاعات مبنی بر پرسشنامه می باشد. جامعه آماری پرسش شوندگان سرپرستان خانوار در بافت فرسوده شهر کرج حدود ۶۰۰۰۰ نفر بوده اند. و تعداد نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۲۰ نفر از سرپرستان خانوار های بافت های فرسوده شهر کرج است. در این تحقیق سوالات بر اساس مولفه های تعیین شده به صورت ۵ گزینه ای و بر اساس طیف لیکرت می باشند.

برای پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ و نرم افزار SPSS استفاده که مقدار آن ۷۱٪ تعیین شده است. و روایی ابزار تحقیق با مطالعه و راهنمایی اساتید فن تایید شده است .

تحلیل یافته های پژوهش

به منظور بررسی ساختار اجتماعی در بافت فرسوده شهر کرج ۸ معرف مورد بررسی قرار گرفته است. برای سنجش میزان ساختار اجتماعی در قالب طیف لیکرت از گویه های میزان مصرف مواد مخدر، میزان نزاع و درگیری، میزان انحراف جنسی، وضعیت درآمد خانوارها، میزان خودکشی، میزان مهاجرت و ترک محل سکونت، وجود چهره های ناآشنا، عدم امنیت زنان و کودکان ساکنین بافت استفاده شده است. با توجه به اینکه در پرسشنامه از طیف ۵ گزینه ای لیکرت استفاده و رتبه ۱ تا ۵ برای پاسخ ها تعیین گردید که امتیاز ۱ نشانگر کمترین میزان و امتیاز ۵ نشانگر بیشترین میزان است. بدین ترتیب عدد ۳ به عنوان میانه نظری پاسخ ها انتخاب شده است. پس از آن میانگین پاسخگویی به هر سوال در بافت فرسوده شهر به دست آمد که

ابتدا هر یک از شاخص به طور مجزا با هم مقایسه و بعد از آن وضعیت کلی و میانگین مولفه ها در منطقه مورد بررسی، مشخص و مقایسه گردید. جهت تحلیل هر یک از معرف های این مولفه ها نیز از آزمون های کای اسکوئر یکطرفه استفاده شده است. بر اساس نتایج آزمون، با سطح معنی داری ۰/۰۵ بین افراد نمونه در ارتباط با هر یک از معرف ها توافق معناداری وجود دارد که سبب تایید وضعیت ارزیابی شده هر معرف با توجه میانگین های مربوطه در شهر مورد مطالعه می گردد.

جدول شماره (۱): بررسی و مقایسه معرف های ساختار اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی در بافت های فرسوده

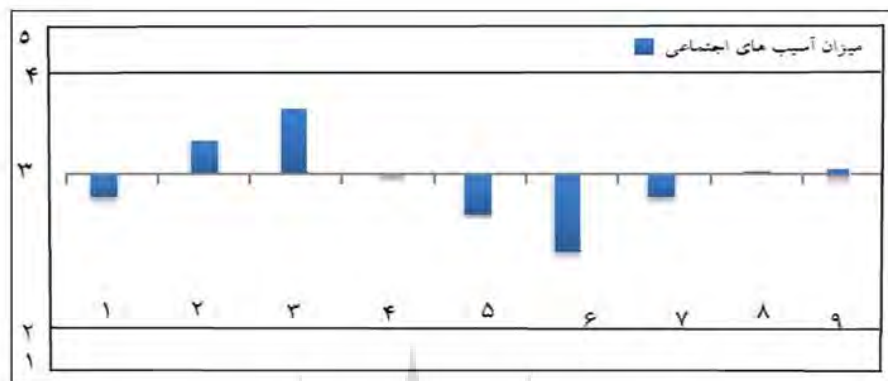
مؤلفه	معرف	میانگین	انحراف معیار	کای اسکوئر	سطح معناداری
شهر کرج بافت اجتماعی در بافت های فرسوده	عدم امنیت زنان و کودکان در بافت	۲/۷۷	۱/۱۸۰	۸۴/۶۲۹	Sig<0/05
	وجود چهره های ناآشنا در بافت	۳/۱۶	۱/۱۳۳	۸۳/۹۴۵	Sig<0/05
	میزان مصرف مواد مخدر در بافت	۳/۳۰	۱/۱۳۳	۸۳/۹۴۵	Sig<0/05
	میزان نزاع و درگیری	۳/۱۵	۱/۱۷۲	۷۰/۰۲۹	Sig<0/05
	میزان انحراف جنسی	۲/۸۲	۱/۱۱۹	۹۰/۷۱۴	Sig<0/05
	خودکشی	۱/۶۵	۱/۱۷۸	۶۹/۶۲۹	Sig<0/05
	وضعیت درآمد خانوارها	۲/۹۰	۱/۲۸۶	۲۲/۴۸۶	Sig<0/05
	میزان مهاجرت و ترک محل سکونت	۳/۰۰	۱/۱۳۳	۷۶/۶۲۹	Sig<0/05
	فقر فرهنگی و اجتماعی	۳/۰۷	۱/۱۸۹	۴۷/۶۵۷	Sig<0/05

منبع: یافته های پژوهش

یافته ها در بررسی مولفه های اجتماعی نشان می دهد که میزان ساختار اجتماعی در بافت های فرسوده شهر با میانگین ۳/۱۲، $\min=1/2$ ، $\max=3/4$ بالای حد متوسط قرار دارد. بر اساس نتایج آزمون کای اسکوئر یکطرفه، با مقدار خی دو

۱۵۵/۱۶۸ و سطح معنی داری ۰/۰۵ وضعیت نامساعد آسیب های اجتماعی در بافت فرسوده شهر کرج تایید میگردد. ساکنین بافت فرسوده شهر کرج بیشترین نگرانی خود را آلودگی بالای ساکنین این بافت ها به مصرف انواع مواد مخدر و نگرانی از سرایت این نوع از آلودگی ها در میان اعضای خانواده خود تعیین نموده اند و همچنین از تردد زیاد چهره های ناآشنا در محله خود ابراز نگرانی نموده اند (شکل شماره ۴).

شکل شماره (۴): وضعیت آسیب های اجتماعی در بافت های فرسوده شهر کرج

منبع: یافته های پژوهش

به منظور بررسی مولفه های مورد مطالعه در ارتباط با جنس افراد نمونه و نوع مالکیت از آن جهت که دارای مقیاس اسمی بوده اند از آزمون ضریب همبستگی فی و کرامر با سطح $0.05/95$ درصد معنی داری استفاده شده است. برای سایر متغیرها از قبیل سن، میزان درآمد خانوار از روش همبستگی پیرسون استفاده شده است. این آزمون بدان سبب که این متغیرها دارای مقیاس کمی بوده اند، انتخاب شده اند که نتایج این آزمون ها در جدول شماره ۲ آورده شده است. در این جدول وجود ارتباط بین ویژگی های فردی با عوامل موثر با علامت (+) و عدم وجود ارتباط با علامت نشان داده شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول شماره (۲): بررسی خصوصیات فردی، اجتماعی، و اقتصادی ساکنان بافت در ارتباط با آسیب‌های اجتماعی

نوع مالکیت	ویژگی		جنس	سن	تحصیلات	بعد خانوار	اقامت در محله	درآمد	معرف
	(-)	(+)							
(-)	+۰/۲۳۶	(-)	+۰/۹۷۵	(-)	+۰/۲۶۷	(-)	+۰/۱۰۰	(-)	عدم امنیت زنان و کودکان در بافت
(-)	+۰/۱۴۹	(-)	+۰/۱۵۲	(-)	+۰/۱۷۶	(-)	+۰/۹۳۴	(-)	وجود چهره‌های ناآشنا در بافت
(-)	+۰/۵۰۰	(-)	+۰/۴۷۷	(-)	+۰/۳۹۴	(-)	+۰/۹۳۷	(-)	میزان مصرف مواد مخدر در بافت
(-)	+۰/۱۰۲	(+)	+۰/۰۴۹	(-)	+۰/۸۷۰	(-)	+۰/۹۵۲	(-)	میزان نزاع و درگیری در بافت
(-)	+۰/۹۰۵	(-)	+۰/۳۵۷	(-)	+۰/۰۹۰	(-)	+۰/۸۳۷	(-)	میزان انحراف جنسی در بافت
(-)	+۰/۲۲۸	(-)	+۰/۱۲۳	(-)	+۰/۶۷۵	(-)	+۰/۸۲۱	(-)	میزان خودکشی در بافت
(-)	+۰/۱۷۰	(+)	+۰/۰۲۵	(-)	+۰/۲۵۶	(-)	+۰/۹۴۴	(-)	میزان درآمد خانوارها
(-)	+۰/۹۴۵	(-)	+۰/۷۴۸	(+)	+۰/۰۰۰	(+)	+۰/۰۰۰	(-)	میزان مهاجرت و ترک محل سکونت
(-)	+۰/۵۵۲	(+)	+۰/۰۴۹	(+)	+۰/۰۰۰	(+)	+۰/۰۰۰	(+)	میزان فقر فرهنگی و اجتماعی

منبع: یافته‌های پژوهش وجود ارتباط (+) عدم وجود ارتباط (-)

آزمون فرضیه‌ها

آزمون فرضیه اول: بین ساختار اجتماعی و فرهنگی ساکنین بافت فرسوده کرج و آسیب‌های اجتماعی این بافت ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

در بررسی رابطه بین متغیرهای ساختار اجتماعی در بافت فرسوده به عنوان متغیرهای اصلی که حاصل برآیند عوامل ۸ گانه می‌باشد و در بین خصوصیات پرسش‌شوندگان جنس و نوع مالکیت از آزمون همبستگی فی-کرامر استفاده گردید که نتایج آن در جدول شماره ۴ آورده شده است.

جدول شماره (۳): همبستگی بین ویژگی های فردی جنس پرسش شوندگان و نوع مالکیت یا ساختارهای اجتماعی

p-value	Sig	همبستگی فی یا کرامر	نوع مقیاس	متغیرهای آسیب اجتماعی در بافت فرسوده
				خصوصیات پرسش شوندگان
-۰/۳۴۸	۰/۰۰۰	(+)	اسمی	جنس
۰/۴۲۰	۰/۰۰۱	(+)	اسمی	نوع مالکیت

ماخذ: یافته های تحقیق

در بررسی رابطه بین متغیرهای ساختار اجتماعی در بافت فرسوده به عنوان متغیرهای اصلی که حاصل برآیند عوامل ۸ گانه می باشد و در بین خصوصیات پرسش شوندگان سن، میزان تحصیلات، تعداد اعضای خانوار، مدت اقامت و میزان درآمد خانوار از آزمون همبستگی پیرسون استفاده گردید که ارتباط معناداری وجود دارد. و در مجموع مشخص می شود که بین ویژگی های اجتماعی خانوارها و آسیبهای اجتماعی رابطه قوی وجود دارد لذا فرضیه اول مورد تایید قرار می گیرد

جدول شماره (۴): همبستگی بین ویژگی های فردی، اجتماعی با آسیب های اجتماعی

p-value	Sig	همبستگی پیرسون	نوع مقیاس	متغیرهای آسیب اجتماعی در بافت فرسوده
				خصوصیات پرسش شوندگان
۰/۵۶۹	۰/۰۰۸	(+)	نسبی	سن
-۰/۶۹۹	۰/۵۰۲	(-)	نسبی	میزان تحصیلات
-۰/۲۶۸	۰/۰۱۵	(+)	نسبی	بعد خانوار
۰/۳۴۸	۰/۰۰۱	(+)	نسبی	مدت اقامت
۰/۳۲۰	۰/۰۰۰	(+)	نسبی	میزان درآمد

منبع: یافته های تحقیق

آزمون فرضیه دوم: بین وضعیت اقتصادی ساکنین بافت فرسوده کرج و آسیبهای اجتماعی، فرهنگی رابطه معناداری وجود دارد.

با توجه به ضریب همبستگی، مجذور ضریب همبستگی یا ضریب تعیین به دست آمده باید گفت که میزان همبستگی بین متغیرهای فوق ۰/۳۵ و در سطح پائینی می باشد. همچنین ضریب تعیین (۰/۱۲۰) بیانگر این است که ۱۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته میزان آسیب های اجتماعی توسط متغیر مستقل ویژگی های بافت فرسوده شهری تبیین داده می شود.

جدول شماره (۵): تحلیل واریانس Anova

شرح	مجموع مجذورات	درجه آزادی	مجدور میانگین	F	سطح معناداری
رگرسیون	۱۴۵۱۹/۱۴۳	۱	۱۴۵۱۹/۱۴۳	۴۱/۹۳۴	۰/۰۰۰
باقیمانده	۱۰۳۸۷۰/۶۷۴	۳۰۰	۳۴۶/۲۳۶		
جمع	۱۱۸۳۸۹/۸۱۸	۳۰۱			

منبع: یافته‌های تحقیق

سطح معنا داری ارائه شده در جدول بالا با توجه به مقدار F که برابر ۴۱/۹۳۴ و سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۱ است که حکایت از تایید مدل رگرسیونی است و متغیر مستقل قادر به پیش بینی تغییرات متغیر وابسته می باشد.

انسان با توجه به نیازها، ارزش‌ها و هدف‌های خود محیط را دگرگون می کند و به طور متقابل تحت تاثیر محیط دگرگون شده قرار می گیرد. برای نشان دادن تاثیر شرایط محیطی روی انسان، به اختلالات رفتاری افراد و گروه‌هایی اشاره می شود که در شهرهای پرجمعیت سکونت داشته، از نظر سازگاری با شرایط محیط، به ویژه انسان ساخته با مشکلات بسیاری روبرو می شود (مرتضوی، ۱۳۶۷: ۷).

با استفاده از تئوری‌های مطرح شده پارک، برگس، شاول، مک کی، لوپس ورث، می توان گفت بین این دو متغیر رابطه مستقیم وجود دارد و ویژگی‌های بافت فرسوده شهری با میزان بالای آسیب اجتماعی در این بافت‌ها رابطه دارد و در مجموع همه موارد بالا نشان از تایید فرضیه مورد نظر دارد.

نتیجه گیری

یافته‌های حاصل از تحقیق و آزمون فرضیه‌های مورد نظر نشان دهنده رابطه مستقیم و مثبت میان ساختار اجتماعی و فرهنگی ساکنین بافت‌های شهری کرج و آسیب‌های اجتماعی در این بافت‌ها وجود دارد. باشد. فرسودگی مسکن و کاهش کیفیت در محله‌های فرسوده کرج، کمبود امکانات و خدمات شهری، عدم جذب سرمایه گذاران، بهای پایین منازل مسکونی و جز اینها از جمله مواردی است که سبب خارج شدن افراد بومی و اصیل از محله‌های فرسوده شهری و ورود به اقشار کم درآمد و آسیب دیده اجتماعی می باشد. بنابراین در جهت بالابردن کیفیت زندگی باید اقدامات زیادی از جانب دولت و سایر ارگان‌های ذی ربط صورت گیرد. همچنین به دلیل انگیزه پایین مالکان جهت نوسازی پلاک‌های فرسوده که برخی از ساکنان به دلیل توان مالی پایین تصمیمی بر نوسازی منزل مسکونی ندارند و برخی نیز به دلیل نارضایتی از کیفیت محله و کمبود امکانات مسکن خود را رها کرده و تنها تمایل به فروش قطعات خود می باشند باید اقدامات اساسی از سوی دولت، شهرداری کرج و سازمان عمران و نوسازی شهرداری کرج صورت گیرد.

به یقین جهت کاهش آسیب‌های اجتماعی در محلات مورد مطالعه، تأکید صرف بر کنترل‌های رسمی مانند برخورد‌های پلیسی، ناکافی است و در این راستا توجه به کنترل‌های غیررسمی و از طریق بخش مدنی جامعه و افزایش سرمایه‌های اجتماعی، بسیار کارگشا خواهد بود.

همچنین باتوجه به شناخت حاصل آمده در تحقیق باید گفت که فقر اقتصادی ساکنان در بافت فرسوده شهر کرج به عنوان عاملی است که در وقوع و میزان بالای آسیب های اجتماعی مؤثر می باشد. بنابراین باید گفت اگرچه فرسودگی منازل در محله های فرسوده کرج و بهای کم مسکن سبب ورود مهاجران روستایی و اقشار کم درآمد به این محله ها گردیده است که در نهایت موجب افزایش ساکنان فقیر گردیده است. اما آنچه به عنوان راهکاری اساسی باید از جانب دولت و سرمایه گذاران و نهاد های خیریه صورت گیرد ایجاد اشتغال زایی و برگزاری دوره های توانمند سازی به لحاظ اقتصادی است. زیرا مهم ترین مسئله برای فرد، داشتن شغل مناسب و درآمد کافی جهت گذراندن امرار معاش می باشد بنابراین انجام اقدامات مناسب در این محله ها می توان گامی مؤثر در جهت توانمندسازی اقتصادی افراد ساکن در بافت فرسوده کرج باشد که به طور مثال می توان به موارد زیر اشاره نمود:

پیشنهادات عمومی:

به منظور ساماندهی شرایط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ساکنین بافتهای فرسوده کرج و در راستای کاهش آسیبهای اجتماعی این نواحی پیشنهادات ذیل ارائه می گردد:

- برگزاری دوره های توانمند سازی اقتصادی به صورت رایگان توسط دولت و سایر ارگان های ذی ربط؛
- ایجاد و راه اندازی کارگاه ها و صنایع کوچک و جذب نیروی کار از میان ساکنان بافت فرسوده شهر که به لحاظ اقتصادی در فقر به سر می برند؛
- توجه به تأمین اجتماعی، اقتصادی و گسترش بیمه های فراگیر برای افراد بیکار؛
- شناسایی افراد توانمند ساکن در این بافت ها و بهره گیری از نیروی این افراد جهت راه اندازی دوره های مختلف آموزشی؛
- اجرای طرح های مناسب اشتغال زایی در میان ساکنان بافت های فرسوده کرج به ویژه در محلات (حصارک، کرج نو، قلمستان، ترک آباد و حیدر آباد)
- ارتقای کیفیت خدمات شهری در سطح محله های فرسوده کرج با حمایت ارگان های ذی ربط به ویژه در محلات (سعدی، امامیه، مظاهری و چهارصد دستگاه)،
- بالا بردن سطح سرانه های آموزشی، تفریحی و ورزشی در سطح محله های فرسوده کرج به ویژه در محلات (مرادآب، حصارک، حیدرآباد، حسن آباد و آق تپه)
- ایجاد نهاد های مردمی با هدف ایجاد توسعه فرهنگی در میان ساکنان بافت های فرسوده کرج به ویژه در محلات (آسیاب برجی، حسین آباد، حصارک، حیدرآباد و سهرابیه)
- شناسایی نیازهای آموزشی ساکنان بافت های فرسوده و برگزاری کلاس های آموزشی رایگان در جهت ارتقای سطح فرهنگ ساکنان

راهبردهای ویژه

- با توجه به تعدد محلات فرسوده در شهر کرج تعدادی راهبرد برای محلاتی که مشکلات حادث‌تری دارند بیان گردید که عبارتند از:
- محله مراد آب واقع در منطقه ۱ کرج توسط شهرداری احیا شود بدین گونه که از طرح تجمیع ساختمانها و مشارکت خانوارها استفاده نموده ضمن آموزش شهروندی ساکنین، نسبت به توانمندسازی آنان اقدام گردد
- محله های واقع در منطقه ۴ شامل حسین آباد، اختر آباد و ولیعصر به سبب عدم رعایت اصول ساخت در آنها نسبت به آموزش شهروندی و اجرای طرحهای سلامت اجتماعی و ... اقدام گردد.
- محله های واقع در منطقه ۵ شامل حصارک پایین و کرج نو به سبب ساخت و سازهای غیر متعارف ضمن اجرای طرحهای سلامت امنیتی و اجتماعی نسبت به بازسازی محله با مشارکت مردم اقدام گردد.
- محله های واقع در منطقه ۱۱ شامل حصار، حصار پایین، کلاک نو، کلاک بالا، خلیج آباد، چمران و بیلقان بوده در محله خط چهار حصار که در واقع سکونتگاه غیر رسمی میباشد به سبب معضلات اجتماعی و زیست محیطی نظیر فروش و مصرف مواد مخدر، فاضلاب روان در جوی های سطحی و هدایت آن به محله های پایین دست با توجه به شیب منطقه، نیازمند تغییرات اساسی و حتی خروج ساکنین از این محله و تبدیل آن به پارک ژئو فیزیک راداشته و همچنین در محله های کلاک نو، خلیج آباد و کلاک بالا بازسازی معابر و جمع آوری آبهای سطحی از اولویتهای ضروری این محله ها محسوب شده و سایر محله ها اقدام خاصی مد نظر نمی باشد.
- محله های واقع در منطقه ۱۲ شامل آق تپه و سهرابیه میباشد و در محله سهرابیه با توجه به اینکه سکونتگاه غیررسمی بوده و وضعیت اجتماعی نامناسبی دارد و نیز بعلت عدم رعایت اصول فنی در ساخت و سازها نسبت به آموزش شهروندی، اجرای طرحهای ارتقای سلامت اجتماعی و اخلاقی، استقرار کیوسک پلیس در این محله و استفاده از سرمایه گذاران در جهت تقویت توان مالکان در بازسازی بصورت مشارکتی اقدام گردد.

منابع و ماخذ

- ۱- سازمان عمران و نوسازی شهرداری کرج
- ۲- ابراهیمی مجد، مانا؛ علی الحسابی، مهران (۱۳۸۸)، «رویکرد مطلوب برخورد با بافت های فرسوده شهر تهران»، مجموعه مقالات اولین همایش نوسازی و بهسازی بافت های فرسوده شهری.
- ۳- احمدآبادی، زهره، مریم صالحی هیکویی و علی احمدآبادی (۱۳۸۷)، رابطه مکان و جرم. فصلنامه رفاه اجتماعی، سال هفتم، شماره ۲۷
- ۴- احمدی حبیب (۱۳۸۴)، جامعه شناسی انحرافات، تهران: سمت.
- ۵- از کیا، مصطفی (۱۳۸۱)، جامعه شناسی توسعه، تهران: نشر کلمه.
- ۶- امیر یار احمدی، محمود (۱۳۷۸)، به سوی شهرسازی انسان گرا، تهران: شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری.
- ۷- بافت های فرسوده و ناکارآمدی شهری، بازیابی ۱۳۹۲/۹/۸، از سایت شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران
- ۸- براتوند، محمود و اسدالله، عبدالرحیم (۱۳۸۶)، روند پژوهی دوازده ساله جرایم در شهر اهواز بر مبنای مطالعه و بررسی منطقه ای و جمعیت شناختی، بازیابی از سایت جامعه شناسی ایران.
- ۹- بینا (۱۳۷۵)، بررسی علل برقراری رابطه نامشروع توسط زنان و دختران تهران، تهران: دفتر مطالعات و پیشگیری از وقوع جرم، مرکز تحقیقات قوه قضاییه.
- ۱۰- پروین، ستار و همکاران (۱۳۹۲)، مهاجرت درون شهری و امکان شکل گیری آسیب های اجتماعی (مطالعه موردی: محله دروازه غار)، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۳۵، پاییز
- ۱۱- پوراحمد، احمد، محمدتقی رهنمایی و محسن کلانتری (۱۳۸۲)، بررسی جغرافیایی جرایم در شهر تهران. مجله پژوهش های جغرافیایی، شماره ۴۴
- ۱۲- ساروخانی، باقر (۱۳۸۰)، دایره المعارف علوم اجتماعی، تهران: کیهان.
- ۱۳- ستوده، هدایت الله (۱۳۸۵) آسیب شناسی اجتماعی (جامعه شناسی انحرافات)، تهران: آوای نور.
- ۱۴- شکوهی، علی؛ پسند، امین (۱۳۸۶)، «استخراج شاخص های شناسایی بافت های فرسوده شهری»، اولین همایش GIS شهری.
- ۱۵- شیخوندی، داور (۱۳۸۰)، آسیب شناسی اجتماع، تهران: آموزشگاه عالی خدمات اجتماعی.
- ۱۶- شیخی، محمدتقی (۱۳۸۷)، جامعه شناسی شهری و آسیب شناسی شهروندی، تهران: انتشارات حریر.
- ۱۷- صالحی، ایرج (۱۳۸۱)، زنجیره های اعتیاد، تهران: انتشارات آوای نور.
- ۱۸- صدیق سروستانی، رحمت الله (۱۳۸۵) آسیب شناسی اجتماعی (جامعه شناسی انحرافات اجتماعی)، تهران، دانشگاه تهران
- ۱۹- عبداللهی، محمد (۱۳۸۱)، اولین همایش آسیب های اجتماعی، جلد اول، تهران: آگه.
- ۲۰- فتحی بیرانوند، محمد (۱۳۸۷)، آسیب شناسی بافتهای فرسوده شهری (موانع و کاستی ها، راهکارها)، اولین همایش بهسازی ونوسازی بافت های فرسوده شهری، مشهد مقدس ۲۰ و ۲۱ آذر ماه
- ۲۱- فکوهی، ناصر (۱۳۸۳)، انسان شناسی شهری، تهران: نشر نی.
- ۲۲- گلدوزیان، ایرج (۱۳۸۲)، حقوق جزای اختصاصی، تهران: جهاد دانشگاهی.
- ۲۳- مرتضوی، شهرناز (۱۳۸۷) روان شناسی محیط، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

- ۲۴- موزر، کلاوس آدولف؛ کالتون، گراهام (۱۳۸۸)، روش تحقیق، ترجمه: نجمه کاظم ایزدی، تهران: انتشارات کیهان.
- ۲۵- نصیری، معصومه (۱۳۸۲)، تأثیر حاشیه نشینی بر میزان بزهکاری در کلان شهر ها، تهران: انتشارات جنگل.
- ۲۶- نصیری، معصومه (۱۳۸۵). توزیع جغرافیایی مسکن گروه های کم درآمد شهری و رابطه آن با اعتیاد با تاکید بر شهر بابل. مجله مطالعات اجتماعی ایران، تابستان.
- ۲۷- همتی، رضا (۱۳۸۲)، عوامل مؤثر بر خشونت علیه زنان در تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.

- 28-Burgess W. Ernest (۱۹۶۷) the Growth of the City an Introduction to a Research Project. the university of Chicago press.
- 29- Bursik, Robert (۲۰۰۶) rethinking the Chicago school of criminology: a new era of immigration from immigration and crime, race. Ethnicity and violence edited by Ramiro Martinez& Abel Valenzuela .new your university press.
- 30 -Pal, A.K, Kumar,U.C,(۲۰۰۵),Quality of life concept for the evaluation of societal development of rural community in west bangal, india, Rural Developoment, vol. xv,no۲
- 31-ferguson B Smets P(۲۰۱۰)Finnce for incremental housing:current status and prospects for ex pansion habitat international vdume 37Issue3pages288-298 32 - gehl jan(۲۰۱۰) cities for people islan press washington
- 33 -riger s lavrak s p.j (۲۰۱۱)community ties:pat-terms of attachment and social intraction in urban neighborhoode american journal of community psychology ۹ pp ۵۶-۶۶
- 34 -Houghton G and counsell.D.(۲۰۱۱)regions spatial strategies and sustainable Development published in the U S A and Canada by roatledge.